

Om fangers skolekunnskaper.

Hver fange i Botsfengslet blir som regel prøvet i regning og norsk. Prøven er skriftlig og foregår i almindelighet straks etter innkomsten.

Noen ganske få prøves enkeltvis på cellene; de aller fleste prøves i grupper på 8—10 fanger, i skolelokalet.

Hver forsøksperson får seg ved prøven tildelt et ark papir å skrive og regne på. Øverst på arket skriver de navnet sitt. På de neste linjer skrives — etter diktat — alfabetet med store bokstaver. Deretter dikteres og skrives følgende setninger:

»En vakker vårdag da Hjalmar var med gjetergutten ute i skogen, gikk det galt med hvalpen hans. Den blev stukket av en hveps like over snuten, og det gjorde så ondt at den hylte i vilden sky, og Hjalmar visste slett ikke hvorledes han skulde hjelpe den.«

Punkta dikteres. Andre tegn oppfordres forsøkspersonene å sette etter eget skjønn.

Når diktaten er ferdigskrevet, deles det ut trykte regneoppgaver. De ser slik ut:

Opgaver i regning:

1. Addisjon:	3596
	+ 35
	+ 7
	+ 218
	<hr/>
2. Subtraksjon:	3145
	÷ 257
	<hr/>

3. Multiplikasjon: 694×27

4. Divisjon: $2981 : 11$

5. En mann tjener kr. 2,20 i timen. Hvor meget tjener han i måneden (måneden regnet til 25 arbeidsdager) med 8 timers dag?

Når han betaler kr. 160,— om måneden for kost og losji, setter kr. 100,— i banken hver måned og understøtter sin gamle mor med kr. 75,— månedlig, hvor meget har han da tilbake av månedslønnen til andre utgifter? Og hvor meget har han råd til å bruke hver dag, når måneden settes til 30 dager?

Regneoppgavene leses opp, for å hindre feillesing. En forklarende bemerkning føyes til i siste spørsmål i siste stykke, nemlig om at »det daglige forbruk gjelder av den sum han da har tilovers«. Et godt prøveresultat kan være helt feilfritt, og være utført med god orden og med god håndskrift.

Som førstelærer ved Botsfengslet har jeg hatt en del å gjøre med skrive- og regneprøven. I almindelighet tror jeg at resultatene gir et pålitelig uttrykk for fangens stannpunkt, når det gjelder elementære skolekunnskaper. Tiden — en knapp time — strekker som regel til, og de fleste gjør sitt beste, har jeg inntrykk av.

Jeg har ment det kunne være verdt å gjøre prøveresultatene til gjenstand for en nærmere undersøkelse, og har med det formål for øye uttatt resultatene for 500 fangers vedkommende. Det gjelder fanger som kom inn i Botsfengslet fra og med 10. juli 1934 til og med 28. august 1936. De aller fleste som kom inn i dette tidsrum, er tatt med. Recidivister er selvfølgelig bare tellet med én gang. Hvor flere prøveresultater forelå for samme fange, er det prinsipielt bare regnet med resultatet ved første gangs innsettelse.

Tre ledd i de utfatte oppgavebesvarelser har jeg gjort til gjenstand for bedømmelse, alfabetet, norskdiktaten og regnestykkene.

Alfabetkyndigheten — AK — har jeg bedømt etter antall riktig nedskrevne bokstaver.

I diktaten har jeg først og fremst sett på ordfeilene. Mest mulig har jeg tallet dem, ikke veiet dem. Jeg har sett på de enkelte ord under synspunktet: riktig eller galt skriftbillede. Rettskrivinga av 1917 er i det vesentlige lagt til grunn ved bedømmelsen. Grovere tegnfeil er regnet like med ordfeil. Kommafeilenes antall er også tatt noe hensyn til.

Etter disse prinsipper er da norskkyndigheten — NK — bedømt. Som karakterbetegnelser er brukt 1, 1÷, 1,5, 2+, 2, 2÷, 2,5, 3+ osv. til 6, idet 1 betegner beste karakter og 6 dårligste. Karakterene har jeg så delt i grupper:

<i>a</i>	gruppen,	karakterene	1 til 2+
<i>b</i>	—	—	2 og 2÷
<i>c</i>	—	—	2,5 til 3,5
<i>d</i>	—	karakterer	dårligere enn 3,5.

(Gruppene svarer til gruppeinndelingen for Botsfengslets skole, idet dog *a* og *b* der danner én undervisningsgruppe.)

Regnekyndigheten har jeg bedømt for hvert enkelt av de 5 regnestykker. Jeg har brukt karakterbetegnelsene *a*, *b*, *c* og *d*. Karakteren *a* betyr at stykket er helt riktig. Karakteren *b* betyr at riktig regnemåte er brukt, men at det fins en eller annen ubetydelig utregningsfeil. *a* og *b* betegner altså kyndighet. Karakteren *d* betegner den totale ukyndighet, mens karakteren *c* er brukt for alle grader av regneferdighet mellom *b* og *d*.

Vi går så over til resultatene og begynner med alfabetkyndigheten — AK —.

Den varierer mellom 29 og 3 idet dog bare 32 har mindre enn 20 bokstaver med. Gjennomsnittlig har disse 500 fanger en $AK = 25.06$.

Det kan kanskje ha sin interesse å vite noe om hvilke bokstaver det er som hyppigst mangler. Det er først og fremst bokstaver som er lite brukt i det daglige Liv. Z kommer som en god nr. 1. Den mangler eller feilskrives i 391 tilfelle. Dernest kommer Q og X med henholdsvis 294 og 241 tilfelle. Merkelig nok mangler C forholdsvis sjelden; kanskje er det fordi mange skriver navnet sitt med »C«, skjønt K ville greie det. (Liknende forhold ved W.)

(Som et vitnesbyrd om hvor fremmede enkelte bokstaver forekommer, kan nevnes at en treffer på bokstavgruppene »ku« og »jod« skrevet for bokstavene Q og J.)

Norskkyndigheten

er som alfabetkyndigheten sterkt varierende. Fordelingen på karakterer og grupper går fram av tabellen her:

1	8	}	<i>a</i>	67	} 228 <i>a og b</i>
1÷	12				
1,5	19				
2+	28				
2	41	}	<i>b</i>	161	
2÷	120				
2,5	78	}	<i>c</i>	232	
3+	45				
3	52				
3÷	30				
3,5	27	}	<i>d</i>	40	
4+	9				
4	13				
4÷	6				
4,5	5				
5	6	}	<i>d</i>	40	
6	1				

Hvert ÷ og hvert + regnes som $\frac{1}{4}$ karakter«, respektivt som tillegg og fradrag. Den gjennomsnittlige NK blir da 2,58.

(Som en kuriositet kan nevnes at det i diktaten forekommer pussige feiloppfatninger. Således har det hendt at uttrykket »hvalpen hans« er blitt til »Walter Hansen« (på tross av distinkt og gjentagen diktering.)

Med Hensyn til regnestykkene så viser det seg, som rimelig kan være, at addisjonsresultatene er de bedste.

De er følgende:

454	har	karakteren	<i>a</i>
22	»	»	<i>b</i>
17	»	»	<i>c</i>
7	»	»	<i>d</i>

476 (a'er og b'er sammenlagt) klarer altså å addere. Det vil si 95,2 %/0. Denne størrelse — 95,2 — kaller jeg RK, regnekyndighetsprosenten.

De 7 som har *d* for sitt addisjonsstykke har bare *d*'er for sine øvrige stykker også. Av de 17, som har *c*, viser de 11 ukyndighet med hensyn til de andre regnestykkene, mens de 6 viser mer eller mindre kyndighet. I sin almindelighet tør en vel herutfra si at ukyndighet i addisjon er en indikator for dårlig regneferdighet i det hele.

Subtraksjon er nokk litt vanskeligere enn addisjon. Antall *a* er her 363, mens RK = 80,4. Et trinn dårligere enda står karakterene for multiplikasjon og divisjon: For multiplikasjon er RK = 71,20. For divisjon er RK = 65,20.

Multiplikasjon og divisjon er mer kompliserte operasjoner enn de to første regningsartene. Dessuten brukes de — især divisjon — langt mindre i de fleste menneskers daglige liv. — Karakteristisk turde det forøvrig være at ved multiplikasjon har en gjerne en test av framgangsmåten, en kan multiplicere med et ensifret tall f. ex., men mer greier en ikke. Derfor blir det her mange *c*'er —, hele 114. Ved divisjon derimot blir det mange *d*'er, hele 144: Det er her mer et »enten — eller« —, enten »kunne« eller »stå helt fast.« — For de 4 regningsarter sammenlagt (for de 4 første regnestykkene) blir RK = 78,01.

Den sammensatte oppgave, nr. 5 på oppgavearket, har en særskilt interesse. Den krever utvilsomt større intellektuel utrustning (oppfinnsomhet, kombinasjonsevne) enn de elementære oppgaver i de 4 regningsarter. Resultatet for denne oppgaves vedkommende blev:

$$\begin{array}{r}
 224 \ a \\
 55 \ b \\
 150 \ c \\
 \hline
 71 \ d \\
 \text{RK} = 55,8
 \end{array}$$

Som en ser, greide 279 fp¹⁾ denne oppgaven. Av dem har 231 greid de øvrig oppgavene også. Hos de resterende 48 forekommer merkelig nok *c*'er eller *d*'er for andre av stykkene. En kan da spørre hvorledes enkelte kan klare en såpass sammensatt oppgave med så nødtorfte elementære kunnskaper i regning. Det skyldes nok ofte den omstendighet at det går an å oppløse mer kompliserte multiplikasjoner i enklere operasjoner av enkle multiplikasjoner og addisjoner, og at det går an å regne i hodet f. ex. 105 kr. : 30, selvom en ikke klarer å sette riktig ned på papiret.

Tar en samtlige 5 stkr. under ett, blir den totale RK = 73,56.

Noen generelle resultater kan en merke seg:

46,2 % — de nylig nevnte 231 — har en RK = 100.
161 av dem har karakteren *a* for samtlige stykker.

3,6 % — 18 fp. — har en RK = 0.

7 av dem har — som før nevnt — karakteren *d* for samtlige stykker.

Forøvrig er de viktigste RK resultater framstilt grafisk nedenfor.

---

¹⁾ fp. = forsøkspersoner.

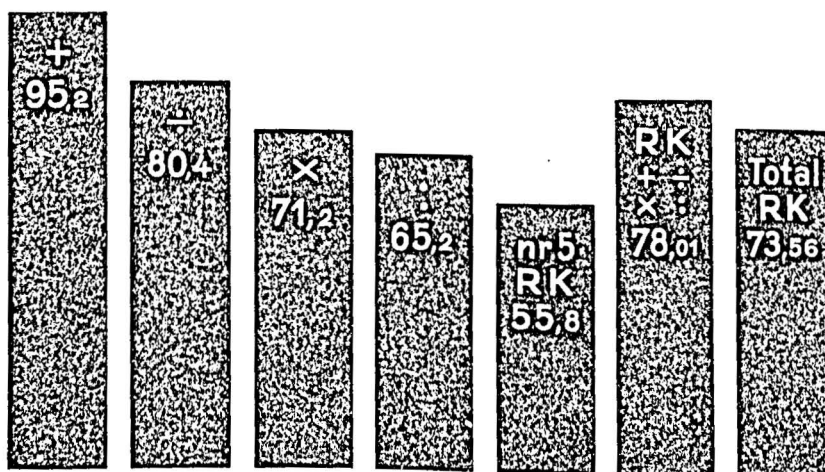

Fig. 1.

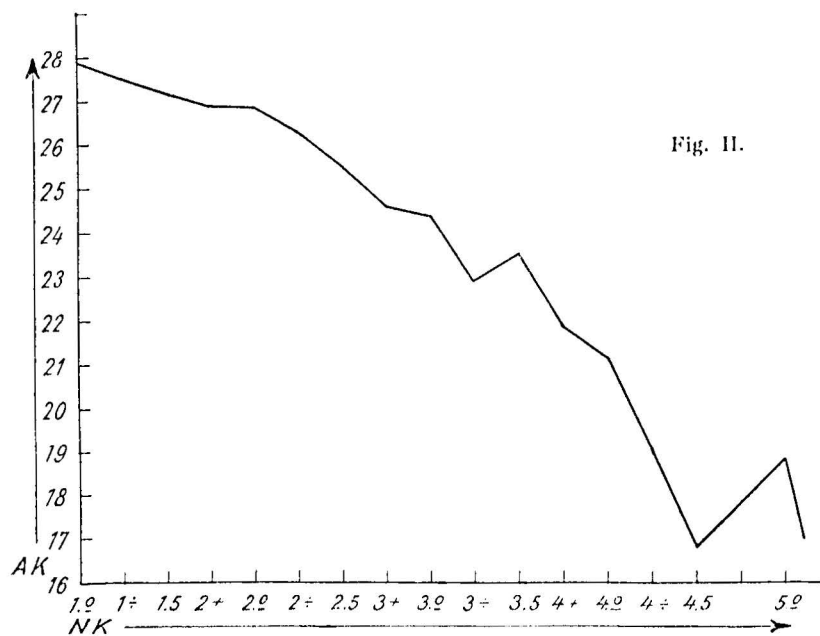
Korrelasjoner.

Som en a priori måtte anta, er det stort sett korrelasjon mellom NK og AK. Men innenfor den enkelte NK karakter er det stor variasjon i AK. Tabellene og kurven nedenfor angir de viktigste resultater:

NK	Variasjons- bredde	Gjennomsnitt- lig AK
<i>d</i> -gruppen . . . . . (Karakterer, dårligere enn 3,5)	(9—27)	19,78
<i>c</i> -gruppen . . . . . (Karakterene 2,5—3,5)	(6—29)	24,44
<i>b</i> -gruppen . . . . . (Karakterene 2 og 2 ÷)	(17—29)	26,40
<i>a</i> -gruppen . . . . . (Karakterene 1—2 +)	(20—29)	27,16

Kurven er utarbeidet etter disse korrelasjonstall:

NK	(Fp)	AK
1	(8)	27,88
1 ÷	(12)	27,50
1,5	(19)	27,11
2 +	(28)	26,86
2	(41)	26,85
2 ÷	(120)	26,25
2,5	(78)	25,46
3 +	(45)	24,53
3	(52)	24,25
3 ÷	(30)	22,83
3,5	(27)	23,44
4 +	(9)	21,89
4	(13)	21,08
4 ÷	(6)	19,—
4,5	(5)	16,80
5	(6)	18,83
6	(1)	9,—

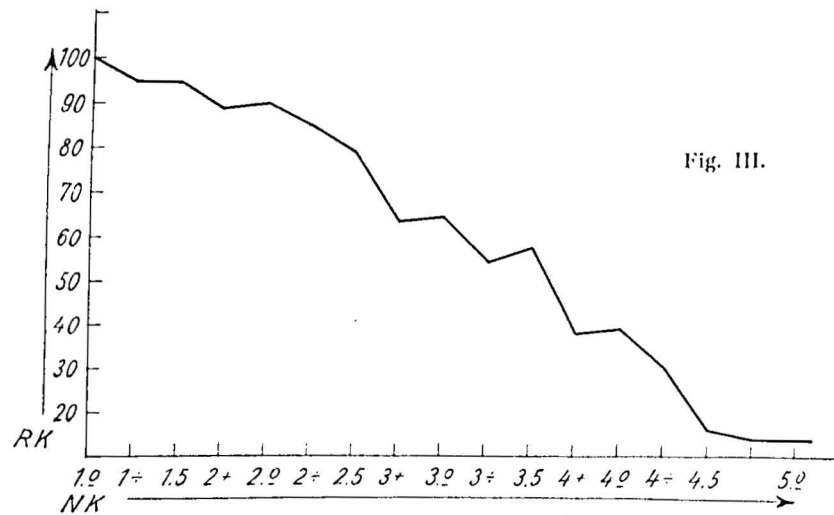
En legger merke til at kurven gjennomgående accelerer nedover mer og mer, jo lengere en kommer ut i karakterrekken for NK.

Også mellom NK og RK er det ganske bra samsvarighet. Riktignok er det en almindelig erfaring at anlegg for språk og anlegg for matematikk ofte ikke følges at. Imidlertid gjør vel ikke denne differentiering seg så sterkt gjeldende når det dreier seg om så elementære forhold som ved vår norskdiktal og våre regneoppgaver. Jeg har også her satt opp de viktigste korrelasjonsresultater i to tabeller og en kurve.

	NK	RK
<i>a</i> — gruppen		93,43
<i>b</i> — gruppen		86,21
<i>c</i> — gruppen		66,64
<i>d</i> — gruppen		30

Korrelasjonstall for kurven:

NK	(Fp)	RK
1	(8)	100
1 ÷	(12)	95
1,5	(19)	94,74
2 +	(28)	89,29
2	(41)	90,24
2 ÷	(120)	84,83
2,5	(78)	78,97
3 +	(45)	63,11
3	(52)	63,85
3 ÷	(30)	54
3,5	(27)	56,30
4 +	(9)	37,38
4	(13)	38,46
4 ÷	(6)	30
4,5	(5)	16
5	(6)	13,33
6	(1)	20

Som en ser, faller også denne kurven brattere av, jo lavere NK verdien blir. —

Imidlertid er allikevel samsvarigheten bare en samsvarighet i store trekk. Tar en for seg de 231 som har $RK = 100$, finner en at deres NK varierer mellom 1 og 4. 77 av dem har en NK dårligere enn $2\div$, d. v. s. av toppklassen i regning — de 231 — når altså bare 154 opp i toppklassen i norsk.

Det kan ha sin interesse til sammenlikning å få greie på hvordan folkeskolens elever klarer de samme oppgavene som vi bruker ved prøven i Botsfengslet. To lærere ved folkeskolen i Bergen har vært så elskverdige å foreta prøven med sine elever i 7de klasse. Det er to gutteklasser det gjelder, på henholdsvis 25 og 30 elever.

For begge klasser slått sammen blir resultatene som nedenfor. Fangenes resultater er satt til i parentes, til sammenlikning.

AK	27,84	(25,06)
NK	2,02	(2,58)
RK	91,27	(73,56)

NK varierer mellom	1 (4 fp)	og	3÷	(2 fp)
AK	»	»	24 (1 fp)	og 29 (20 fp)

Det forekommer for regnestykkene bare 16 b'er og 24 c'er, resten a'er.

Såvidt jeg kan skjønne, har forsøksforholdene vært noenlunde de samme som hos oss i Botsfengslet. Forskjellen mellom resultatene er påfallende stor.

Når en sammenlikner disse to klasser med våre folk, får en imidlertid huske på at begge klassene hørte til i en moderne byfolkeskole, og at prøven ble foretatt i 7de klasse — siste skoleår — på en tid da elevene altså skulle være i sin beste trening.

En kunne tenke seg at våre yngste fanger som forholdsvis nylig er kommet ut av skolen, skulle klare seg bedre enn de eldre.

Inndeler en våre 500 fp. i 5-årsgrupper finner en riktignok også at karakterene er noe dårligere for gruppene over 40 år. Noen jevn karakterforverrelse proporsjonal med aldersøkningen leter en imidlertid forgjeves etter. Best står således ikke de yngste gruppene, men gruppen 31—35 år, og som et kuriosum kan nevnes at beste 16-åring og eldstemann på 68 år klarer oppgavene omtrent like bra.

Mange fra de eldre årganger har noen utdanning utover folkeskolen. Det er f. ex. underslagsforbrytere som har utdanning og øvelse som kontor- og forretningsfolk. Av 188 fp. over 30 år er 61 oppført med noen videre utdanning. (Dessuten er 4 oppført som kontor- og forretningsfolk uten spesiell utdanning.) Av årgangene over 30 år har altså omtrent hver 3dje mann noen utdanning utover folkeskolen. For årgangene under 31 år blir forholdet godt og vel 1 på 10 (34 på 312). Her må en vel søke den vesentligste årsak til at de eldre årgangene klarer prøven så pass bra. Tanken ledes hen på hvorledes resultatene stiller seg i forhold til forbrytergrupper og utdanningsgrupper.

Jeg tar forbrytergruppene først. 4 hovedgrupper er skilt ut.

1. Tyvsgruppen er den største; den omfatter bortimot 3 femteparter av samtlige 500. Til denne gruppen har jeg også regnet 6 biltyver. (De synes å stå omtrent på samme nivå som tyvene ellers, hvad kunnskaper angår.)

2. Underslagsgruppen omfatter dem som er dømt for bedrageri og underslag; dessuten noen mindre grupper som jeg synes lempeligst kunne regnes hit: 2 dømt for falsk, 3 dømt for falsk forklaring, 3 smuglere, 2 brennevinsbrennere og 8 ildspåsettere. Samme fange er ofte dømt for flere av de forbrytelser som er regnet til denne gruppen. Ulike dårligst innen denne gruppe står de to brennevinsbrennere; ulike best de typiske underslagsfolk.

3. Til Voldsgruppen har jeg regnet ransforbrytere, slike som er dømt for brutalitet og legemsfornermelse, voldtektsforbrytere og endelig 9 som er dømt for ulovlig bilkjørsel — tildels med tap av menneskeliv som følge. Disse siste står atskillig over de andre hvad karakterer angår (med AK = 27, NK = 1,89 og RK = 84,44). Forøvrig er smågruppene nokså jevne.

4. Sedelighetsforbryterne danner fjerde hovedgruppe, bestående av flere smågrupper med jevnt daarlige karakterer. Visstnok lavest i det hele står de såkalte »klusere», (som har forgått seg mot mindreårige småpiker). Deres gjennomsnittskarakter blev: AK 22,64, NK = 3,41, RK 41,82. I de forholdsvis få tilfelle hvor en fp. kunne regnes til mer enn 1 hovedgruppe, er hensyn tatt til hovedforbrytelsen og — hvor fp. har hatt flere dommer —, til det vesentlige forbryterpreg. Tabellen for forbrytergruppene ser slik ut:

Forbrytelse	Antall	AK	NK	RK
Underslag	86	26,72	2,34	85,35
Tyveri	295	24,89	2,55	73,22
Voldsforbrytelse	52	24,90	2,60	75,77
Sedelighetsforbr.	67	23,84	2,97	58,21

Av de 295 tyvene har jeg pr. april 1939 kunnet bestemme 126 som recidivister. En kunne kanskje vente at de gjennomgående stod på et lavere kunnskapstrinn enn de øvrige tyvene. Deres gjennomsnittskarakterer er imidlertid bare ubetydelig dårligere enn tyvenes i det hele.

Jeg går så over til utdannelsesgruppene. Jeg har skilt ut 5 grupper som jeg for korthets skyld betegner med romertall.

Gruppe I omfatter fanger som har middelskoleeksamen (og eventuelt videre utdanning på dens grunnlag).

Gruppe II omfatter all videre utdanning — unntatt hvad der kommer inn under gruppe I: fortsettelsesskoler, ungdomsskoler, handelsskoler, landbruksskoler, tekniske skoler m. m.

Gruppe III omfatter dem som har vanlig folkeskoleutdanning og intet utover det.

Gruppe IV kaller jeg skolehjemsgruppen — for fanger som har vært i tvangsskole, skolehjem o. l. Jeg tar dem i en egen gruppe fordi dette ofte er folk som selv har tatt det noe uregelmessig med sin skolegang.

Gruppe V er gruppen for ufullstendig skoleutdanning; den omfatter atskillige gjensittere og særskolefolk.

Forholdet mellom forbrytergrupper og utdannelsesgrupper framgår av tabellen nedenfor. Den taler for seg selv:

Forbrytergrupper	Antall i alt:	Fordeling på utdannelses- gruppene:				
		I	II	III	IV	V
Sedelighetsforbrytere ...	67	2	9	41	2	13
Voldsforbrytere	52	3	7	27	4	11
Tyver	295	5	24	184	28	54
Underslagsforbrytere ...	86	11	34	35	0	6
	500	21	74	287	34	84

Her er så resultatene for utdannelsesgruppene:

	AK	NK	RK
I	28,14	1,64	100,00
II	27,32	2,14	94,05
III	24,81	2,63	72,75
IV	24,88	2,53	65,30
V	23,23	3,05	55,00

Det gjelder for opplysningene om skolegangen at de ofte ikke er så fullstendige, kanskje heller ikke så pålitelige som ønskelig kunne være. Navnlige er det vel dem som kvir seg for å nevne at skolegangen har vært ufullstendig p. g. a. gjensitting. Dog skulle resultatmaterialet være pålitelig nok hvad tendensen angår: Korrelasjonen mellom utdanning og prøveresultater er klar.

Det er vanlig erfaring at lærelyst, f. ex. interesse for å ta skoler, er kombinert med læreevne, intelligens, — og dessverre omvendt også: at en undermåler ofte ikke har lyst til å lære. Gruppen for ufullstendig skolegang rekrutteres av mange mindre begavede. En viss samsvarighet mellom skolekunnskaper og intelligens skulle etter dette være sannsynlig.

Jeg har fått anledning å nytte resultater fra intelligensmålinger som distriktslæge *Fischer* foretok, bl. a. ved Botsfengslet*). Endel av våre fanger under 40 år blev prøvet med de vanlige Termanprøvene («Stanford revision»). Prøven foregikk gruppevis i skolelokalet.

Jeg har kunnet sammenlikne IQ-resultater og resultater fra skrive- og regneprøven for 56 fanger. De fleste av dem hører med til våre 500 fp. Korrelasjonen viser seg å være stor, som tabellen syner. En spesiell rubrikk er tatt med for det sammensatte regnestykke. (SoRK). Den kan ha sin interesse, den også.

*) *Rolf Sollmann Fischer*: Intelligensundersøkelse av voksne. Kristiansand 1936.

IQ	Antall	AK	NK	RK	SoRK
54,2 < 60	5	22,40	3,25	32,00	0
60 < 70	16	24,38	2,78	56,25	12,50
70 < 80	8	25,38	2,38	82,50	50,00
80 < 90	12	25,99	2,25	93,33	91,67
90 < 100	8	27,63	2,12	83,33	75,00
100 < 110,4	7	28,29	1,46	100,00	100,00

RK rubrikkene har en uregelmessighet ved IQ 90 < 100. Jeg forklarer meg det utfra de små antall vi her har å gjøre med og utfra at korrelasjonen mellom vår probes enkelte ledd ikke er fullstendig. —

Det kunne ligge nær å slutte — især fra NK-rubrikken — at IQ for våre 500 fanger skulle ligge på omkring 70 i gjennomsnitt, svarende til bortimot $11\frac{1}{4}$ intelligensår når IQ 100 = IA 16. Dog tror jeg at dette er endel for lavt regnet. En kan jo heller ikke vente at våre få elementære skoleprover skal gi den samme nøyaktige nyansering som en fyldig intelligensmåling.

Doktor *Fischer* bruker følgende skjema for intelligensgrupper:

IQ over 110	: begavede.
- 90—110	: normal intelligens
- 70— 90	: sinker.
- 55— 70	: debile.
- 40— 55	: imbecile.
- under 40	: idioter.

Blant fanger skulle en etter dette ha alle intelligensgrader fra (imbecile og) debile til begavede. Det er også det almindelige inntrykk en får av Botsfengslets fanger.

Som bekjent vil i almindelighet ved intelligensmålinger en ikke liten % ligge under grensen for normal (god) intelligens. Doktor *Fischer* nevner at av en gruppe på 178 — og det vesentlig elever ved forskjellige skoler — lå 29,8 % mellom IQ 70 og IQ 90. En tar neppe feil når en

utfra det materiale jeg her har kunnet legge fram, slutter at de lavere intelligenskvotienter er atskillig rikeligere representert blant fanger.

Et interessant spørsmål i forbindelse med intelligensmålinger er spørsmålet om forholdet mellom intelligens og livsmuligheter, spesielt arbeidsmuligheter. Jeg gjengir nedenfor *Godards* bekjente skjema. Jeg tar bare med intelligensaldrene 8 år—12 år.

8 år Ærender; lett arbeide; rer opp senger.

9 år Tyngre arbeide; skurer, reparerer; legger mursten; har omsorg for baderum.

10 år God anstalthjelp, rutinearbeide.

11 år Temmelig sammensatt arbeide med bare leilighetsvis tilsyn.

12 år Bruker maskiner; kan passe dyr; trenger ikke overvåking for rutinearbeide; kan ikke planlegge.

Doktor *Fischer* som jeg har dette skjema fra, sier som sin erfaring at manuel ferdighet og arbeidsevne i enkelte grupper står atskillig høyere enn i dette skjema anført. Det hender også på Botsfengslet at fanger viser seg dyktigere i arbeidet enn en skulle vente det utfra deres intelligensnivå.

En ting er imidlertid påfallende, nemlig at det er forholdsvis få fanger som har full utdannelse i fagarbeide. Av de 500 har jeg bare notert meg 29, som en måtte kunne si det om; av de 295 tyvene bare 11. En kunne tenke seg at dette i noen grad hang sammen med mindre begavelse hos mange av fangene. Imidlertid står disse 29 ikke bedre enn de andre m. h. t. prøveresultatene. Etter doktor *Fischer* treffer en gjerne fagarbeiderne blant intelligenskvotientene 80—90, altså ikke på de øverste intelligenstrinn.

Viktigere turde det i denne sammenheng være at en ofte blant fanger — ikke minst blant tyvene — treffer la-

bile temperamenter og svake karakterer som kanskje ikke har det tålmod, den utholdenhet som skal til for å komme igjennom en lang læretid, og som derved heller ikke vinner det moralske ryggstø som en fagutdannelse gir. Påfallende mange har vært i lære »en kortere tid«. Dog var det vel mange fanger som kunne greie en fagutdannelse, men som ikke kommer til på grunn av de vanskelige arbeidsforhold det har vært i de senere år.

Arbeidsløsheten nevnes gjerne i første rekke når en spør en fange om årsaken til forbrytelsen hans, navnlig når det gjelder almindelige tyvsforbrytelser. Andre yttre faktorer nevnes også, dårlige kamerater f. ex. En sjelden gang hører en dog også nevnt dårlig åndelig arv, svak karakter, mangelfulle skolekunnskaper. I virkeligheten forholder det seg vel ofte så at miljøfaktorer og personlige faktorer griper inn i hverandre, såat det kan være vanskelig å avgjøre og skille ut hvad en skal sette opp som det primære agens. Imidlertid turde det i et hvert fall ha sin betydning å få rede på fangers åndelige utrustning, og i den forbindelse skulle da også disse undersøkelser av fangers skolekunnskaper i all beskjedenhets ha sin interesse.

J. S. Garpestad.